

Гендерні студії

Матеріали XI
міжвузівського
науково-практичного
семінару

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ СУСПІЛЬНИХ ТА ХУДОЖНЬО-МИСТЕЦЬКИХ
ДИСЦИПЛІН
ЦЕНТР ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ГЕНДЕРНИЙ КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР»
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВЕКТОР ОСВІТНІХ ЗМІН»**

ГЕНДЕРНІ СТУДІЇ

**Матеріали XI міжвузівського
науково-практичного семінару**

Луцьк – 2025

7. Чужан І. В. Чеська етнічна меншина України: особливості повсякденного життя, ментальність та соціокультурні трансформації (20–30-і рр. XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2023. 237 с.

8. Шульга С. Культурна спадщина східноєвропейського порубіжжя: фактор волинських чехів. *Літопис Волині*. 2024. № 31. С. 51–55.

9. Шульга С. Чеська Матиця шкільна: збережена ідентичність (до 100-літньої річниці від заснування). *Вісник науки та освіти (Серія «Історія та археологія»)*. 2023. № 8(14). С. 1015–1029.

10. Шульга С. Чехи в Західній Волині: етносоціокультурні трансформації (60-і роки XIX – середина XX століть) : дис. ... докт. іст. наук : 07.00.01 – історія України, 07.00.02 – всесвітня історія. Львів, 2018. 565 с.

УДК 305:614.253.1

Олександра Гандзюк,

кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри дисциплін загальної підготовки,
Комунальний заклад вищої освіти
«Волинський медичний інститут»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

Юрій Валецький,

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри медсестринства
та екстреної медицини, професор,
Комунальний заклад вищої освіти
«Волинський медичний інститут»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ГЕНДЕРНА ОСВІТА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто гендерну освіту як важливу складову формування просоціальної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі. З'ясовано, що інтеграція гендерних знань у професійну підготовку

сприяє розвитку емпатії, толерантності та етичної відповідальності медичних працівників.

Ключові слова: *гендерна освіта, просоціальна компетентність, медичний фахівець.*

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасних умовах соціальних трансформацій, реформування системи охорони здоров'я та гуманізації освіти особливої актуальності набуває проблема формування просоціальної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі. Одним із ключових чинників цього процесу виступає гендерна освіта, яка сприяє не лише розумінню гендерної рівності, але й формуванню емпатії, толерантності, відповідальності у взаємодії з пацієнтами та колегами. Наукова проблема полягає в недостатній теоретичній і практичній розробленості підходів до інтеграції гендерної компоненти у професійну підготовку медичних працівників з метою розвитку їхньої просоціальної компетентності. Розв'язання цієї проблеми має суттєве значення для підвищення якості надання медичних послуг, формування етичної професійної культури, а також для забезпечення психологічного комфорту й соціальної справедливості в медичному середовищі.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблематика гендерної освіти в контексті професійної підготовки фахівців медичної галузі практично не досліджена сучасними українськими науковцями. Більшість напрацювань у сфері гендеру часто стосуються його загальних засад. Зокрема, у статті Т. С. Ганзицької «Поняття гендеру: теоретико-правовий аналіз» [1] розглядається концептуалізація гендеру як правової категорії. Авторка аналізує різні підходи до визначення гендеру, підкреслюючи його соціально сконструйований характер. Вона також досліджує взаємозв'язок між гендером і правовою рівністю, акцентуючи на необхідності інтеграції гендерної перспективи в правову практику. Стаття сприяє розумінню гендеру як динамічного та багатовимірного поняття, що має важливе значення для розвитку сучасного правового суспільства. У роботі М. В. Семикіна, М. В. Бугаєва, Н. В. Гончарова у статті «Гендерні аспекти зайнятості в Україні» [3] аналізуються гендерні нерівності на ринку праці України. Автори досліджують відмінності у можливостях працевлаштування, рівні доходів, доступі до освіти та професійного розвитку між чоловіками та жінками. Вони також розглядають вплив соціальних і культурних факторів на формування гендерних ролей у трудовій сфері. Стаття підкреслює

необхідність інтеграції гендерної перспективи в політику зайнятості для забезпечення рівних можливостей на ринку праці. Тому актуальною залишається потреба у практичній реалізації гендерного компоненту в освітніх програмах для медиків, а також у розробці відповідних педагогічних інструментів. Таким чином, існуючі дослідження створюють ґрунт для подальшого глибшого опрацювання проблеми, зокрема у прикладному вимірі – через аналіз ефективності інтегрованих гендерно орієнтованих курсів у медичній освіті. В статті І. В. Калька було проведено психолого-педагогічний аналіз наукових джерел з питання гендерної освіти та виховання студентів, виявлено три основні напрямки, за якими можна класифікувати це явище. Зроблено висновок про недостатнє дослідження цієї проблеми та необхідність проведення детального і глибокого вивчення гендерної освіти та виховання студентської молоді.

Мета і завдання розвідки.

Мета: Проаналізувати роль гендерної освіти у формуванні просоціальної компетентності фахівців медичної галузі та обґрунтувати її значення як необхідної складової професійної підготовки.

Завдання:

- з'ясувати сутність понять «гендерна освіта» та «просоціальна компетентність»;
- дослідити взаємозв'язок між рівнем гендерної обізнаності та просоціальною поведінкою медичних працівників;
- проаналізувати сучасні підходи до впровадження гендерної освіти у систему підготовки медичних кадрів;
- визначити педагогічні умови та ефективні методики формування просоціальної компетентності засобами гендерної освіти.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття гендерної освіти охоплює систему знань, цінностей і практик, що спрямовані на формування у здобувачів освіти усвідомлення гендерної рівності, поваги до прав людини, толерантності до відмінностей, подолання гендерних стереотипів і дискримінації. Гендерна освіта виходить за межі біологічної статі, акцентуючи увагу на соціокультурних аспектах формування гендерної ідентичності та ролей. У медичному контексті вона дозволяє фахівцям будувати рівноправні й етичні стосунки як із пацієнтами, так і з колегами,

незалежно від їхньої статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності чи соціального статусу.

Просоціальна компетентність, у свою чергу, включає здатність особистості діяти на благо інших, виявляти турботу, емпатію, підтримку, дотримуватись принципів справедливості та гуманності у взаємодії з іншими. У сфері охорони здоров'я ця компетентність є однією з ключових: вона визначає якість комунікації з пацієнтами, командної роботи, ефективності надання допомоги та дотримання етичних норм. Гендерна освіта і просоціальна компетентність мають спільну ціннісну базу, спрямовану на підтримку гідності, повагу до іншого, чутливість до потреб людей. Саме тому гендерна освіта може виступати потужним засобом формування просоціально орієнтованого фахівця медичної галузі. Зрозуміло, що високий рівень гендерної обізнаності позитивно корелює з такими характеристиками, як емпатійність, толерантність, готовність до підтримки та соціальної взаємодії без упереджень. Медичні працівники, які проходили навчання з гендерної проблематики, схильні демонструвати вищу чутливість до соціальних потреб пацієнтів, краще орієнтуються в питаннях репродуктивного здоров'я, мають нижчий рівень стереотипного мислення.

Гендерно-нейтральний підхід у комунікації з пацієнтами сприяє створенню довіри, зниженню напруги у спілкуванні та підвищенню ефективності лікувального процесу. Наприклад, вміння уникати мови, що закріплює гендерні ролі (наприклад, «жіноча хвороба», «чоловіча сила»), формує етичну і поважну атмосферу спілкування, особливо у питаннях сексуального здоров'я, психологічної підтримки чи паліативної допомоги. Отже, гендерна обізнаність медичного працівника формує передумови для просоціальної взаємодії, заснованої на гуманності, повазі до відмінностей і соціальній відповідальності.

Гендерна освіта в Україні дедалі більше інтегрується в систему фахової підготовки, зокрема завдяки таким ініціативам, як Національна стратегія з прав людини, гендерний компонент у Програмі медичної освіти МОЗ, проекти за підтримки ООН Жінки, USAID тощо. Сучасні підходи до впровадження гендерної освіти в медичній галузі включають: інтеграцію гендерних модулів у базові курси з етики, психології, соціології, комунікативної підготовки; проведення міждисциплінарних тренінгів, рольових ігор, симуляцій на теми: «Гендер і медицина», «Пацієнт без упереджень», «Гендерна чутливість у медичній практиці»; застосування кейс-

методу із ситуаціями, що потребують гендерно чутливих рішень (наприклад, допомога жінці, що постраждала від насильства, або трансгендерному пацієнту); використання соціальних проєктів і волонтерської діяльності, що підвищує соціальну відповідальність та емпатію студентів; формування гендерно чутливого освітнього середовища, де викладачі самі демонструють толерантність, повагу до прав людини, і сприяють демократичній атмосфері в освітньому процесі. Такі підходи не лише підвищують рівень знань студентів, а й впливають на зміну особистісних установок, сприяють розвитку соціально зрілої, емпатійної та просоціальної особистості.

Ефективне формування просоціальної компетентності засобами гендерної освіти можливе за дотримання певних педагогічних умов: створення безпечного освітнього середовища, в якому студенти можуть вільно висловлюватися, не боячись осуду; підготовка викладачів, які володіють не лише знаннями з гендерної тематики, а й педагогічними навичками організації діалогу, фасилітації, запобігання конфліктам; залучення студентів до рефлексивних практик, які допомагають усвідомити власні установки, стереотипи, оцінити їхній вплив на професійну діяльність; інтеграція просоціального змісту в клінічну підготовку, де моделюються ситуації допомоги пацієнтам із різними життєвими обставинами (ВІЛ-інфіковані, біженці, ЛГБТК+, люди похилого віку тощо).

Серед методик, що довели свою ефективність, можна виділити: метод проєктів, що сприяє формуванню громадянської активності й емпатії; рольові ігри та симуляції, які моделюють складні етичні ситуації в медичній практиці; кейс-метод, що дозволяє критично аналізувати поведінкові стратегії; соціальні практики для включення студентів у допомогу вразливим групам; дискусії та дебати з метою розвитку критичного мислення і вміння аргументувати свою позицію без упередженості.

Застосування цих методів у поєднанні з гендерною освітою сприяє не лише засвоєнню знань, а й розвитку таких якостей, як емпатійність, соціальна відповідальність, повага до гідності кожної людини, що є фундаментальними для сучасного медичного фахівця.

Висновки:

1. Гендерна освіта є важливою складовою професійної підготовки майбутніх медичних працівників, оскільки формує в них чутливість до соціокультурного контексту пацієнтів, сприяє